

PLJEŠEVICA

Mirko Marković

Prilog poznavanju planine

UVOD — Prirodnim i društvenim karakteristikama Plješevica se dobro izdvaja od susjednih gora i nižih okolnih prostora. Opći izgled ovog skoro 50 kilometara izduženog i šumovitog gorskog masiva pruža dojam glomaznog bedema, koji razdvaja dva nasuprotna kraja, Liku na zapadu i Bosansku Krajinu na istoku.

Razni prirodni elementi utjecali su na fizionomiju Plješevice, a društveni faktori, napose u novije vrijeme, pokazuju i svoj utjecaj. Za današnju Plješevicu karakteristična je postepena gospodarska transformacija i s tim u vezi sve veća gospodarsko-šumarska aktivnost u gori. Ranija važnost Plješevice sastojala se u vojno-strateškom značenju ovog kraja, kao poznate višestoljetne granice — Korduna.

Današnji naziv gore poznat je od 16. stoljeća. Prvi puta nalazimo ga zabilježenog 1560. godine na karti venecijanskog katografa Paola Forlanija¹. Stariji nazivi su *Gvozd* i *Vražji vrt*. Prvi naziv poznat je još iz »Historia Salonitana« od arhidakona Tome², dok je drugi zabilježen u kronici Ivana Tomašića³. Klasični naziv gore je prema Strabonu⁴ *Montes Albii* ili *Albani montes*. Danas su u literaturi i na kartama prevladali nazivi *Plješevica* i *Plješivica*. Stanovništvo ličke strane upotrebljava prvi izgovor, dok se drugim služi stanovništvo bosanske strane. Prema mišljenju M. Pražića⁵ današnje ime gore potječe od riječi »plješiv«, što znači čelav. Jezično ispravan i zvučno lijep bio bi, prema tome, naziv *Plješivica*. Ipak, mislim, da je nemoguće usvojiti ovo ime. Ličani, koji od davnine poznavaju goru, od nje žive i kroz nju se kreću, mjerodavniji su kod utvrđivanja imena. Zato usvajam i pišem ime gore onako, kako ga izgovaraju Ličani, tj. *Plješevica*.

¹ P. Forlani Veronese, *La vera fidele discriptione di tutto il Constando di Zara et Sebenico, Venetia 1560*. Faximile u R. Almagia, *Monumenta Italiae cartographica*, Firenze 1929, tab. XXXV.

² V. Klaić, *Građa za topografiju ličko-krbavske županije u srednjem vijeku*, *Vjesnik Hrv. arheol. društava*, sv. VII, 2. polovina, Zagreb 1904, str. 134.

³ I. Kukuljević, *Chronicon breve regni Croatiae* od I. Tomašića, *Arhiv za povijesnicu jugoslavensku*, knj. IX, tsr. 3.

⁴ Strabonis *Geographica* VII, 5, 9; edit. Meineke, Leipzig 1907.

⁵ M. Pražić, *Plješevica — Plješivica*, *Hrv. planinar*, sv. 36, Zagreb 1940, str. 97.

Karte i planovi Vojne Krajine iz 17. i 18. stoljeća predstavljaju prve pouzdanije podatke o Plješevici. Zanimljiv prikaz gore susrećemo na Glavačevoj⁶ i Cantellijevoj⁷ karti Hrvatske, ali zbog svoje vjernosti posebno treba istaknuti sačuvanu skicu planine iz 1685. godine, a koja se čuva u Državnom arhivu u Zagrebu.⁸ Značajniji kartografski napredak u poznavanju gore učinjen je 1699. godine, kada je prema ugovoru Karlovačkog mira utvrđivana hrvatsko-turska granica. Tom prilikom proputovao je ove krajeve u Marsiglijevoj graničnoj komisiji naš zemljak Pavle R. Vitezović, koji je o putu i radu iste komisije izradio iscrpan izvještaj.⁹ Ovom izvještaju priložena je veoma zanimljiva karta¹⁰, koja je za svoje doba predstavljala najtačniju situaciju Plješevice.

Prvi poznati uspon na vrh Gole Plješevice izveli su godine 1802. mađarski botaničari P. Kitaibel i F. Waldstein.¹¹ Godine 1845. pohodio je isti vrh saski kralj Fridrich August II.¹² Domaći prirodoslovci svraćaju pozornost na goru istom u drugoj polovici 19. stoljeća. U tri navrata (1852, 1856 i 1878.) obilaze Golu Plješevicu botaničari J. Schlosser¹³ i Lj. Vukotić¹⁴ dok 1864. godine obilaze isti vrh J. Torbar i njegovi suputnici P. Matković i F. Erjavec.¹⁵ Naročito je značajna ekurzija gradačkog alpiniste i profesora J. Frischaufa¹⁶ godine 1874. Putopis ovoga uglednog stranca, nastao u vrijeme, kada se o ovim dijelovima Hrvatske u svijetu loše sudilo, znatno je pomogao, da se ispravi ovo krivo mišljenje. Zbog sve češće poduzimanih ekurzija na vrh Gole Plješevice, izgrađena je već 1892. godine pod vrhom, na poljani Velika Bara, drvena koliba kao sklonište za putnike i planinare.

O Plješevici je do sada dosta toga napisano. Osobito je proučavana flora i vegetacija planine¹⁷. U geografskom pogledu proučavana je tek djelomično. Ovo me je potaklo, da sam ljeti 1959 i 1960 boravio na Plješevici više tjedana, te sam kroz to vrijeme obišao sve značajnije dijelove planine. U ovom članku

⁶ S. Glavach, Regni Sclavoniae et Croatiae 1673, faxim. izdao M. Vanino, Sarajevo 1937.

⁷ G. Cantelli da Vignola, La Croatia e contea di Zara, Gio Giacomo de Rossi, Roma 1690.

⁸ Lika et Corbavia a Come. Herbestein Croatiae Cesareo Prefecto bis devastata An. 1685. Roma, Gio Giacomo de Rossi (Sign. A, I, 8.).

⁹ Izvještaj nosi natpis: »Reponso ad postulata illustrissimo ac excellentissimo domino Aloysio Ferdinando comiti Marsiglio, sac. caes. reg. maiestatis camerario, peditatus colonello, et ad limites totius Croatiae commissario plenipotenziario etc. Sub Dresnik 25. Septembris 1699«. Izvorni spis čuva se u Sveuč. knjižnici u Bologni, Codex 103, s. 27—34.

¹⁰ Karta nosi natpis: »Instrumentum Pacis, Mappa Geographica Croatiae. Partem illam Limites, Osths. Flu. et Tripl. Confinium«. Manuskript u kartografskoj zbirci Drž. arhiva u Zagrebu.

¹¹ P. Kitaibel. Iter croaticum anno 1802 peractum, Verhandlungen der zool.-botan. Gessellschaft, Bd. 13, Wien 1863, str. 519—533.

¹² D. Franić, Plitvička jezera i njihova okolica, Zagreb 1910, str. 315.

¹³ J. Schlosser, Reise flora aus Südkroatien, Oesterr. botan. Wochenblatt, Wien 1852, str. 322—402; drugi prilog pod istim naslovom u Oesterr. botan. Zeitschrift, Wien 1857, str. 246—281.

¹⁴ Lj. Vrkotinić, Das Lika und Krbava Thal in Militär-Kroatien, Sitzungsber. der k. Akad. des Wissenssch. matem.-naturwiss. Classe, Bd. 25, Heft 2, Wien 1857, str. 523.

¹⁵ J. Torbar, Ulaz na Klek i Plešivicu, Književnik, knj. II, sv. 1, Zagreb 1865, str. 127.

¹⁶ J. Frischauf, Bergtouren in kroatischen Grenzlande, Jahrbuch des Oesterr. Touristen Clubs für J. 1874, Wien 1875, str. 6.

¹⁷ Lj. Rossi, Die Plješevica und ihr Verbindungszug mit dem Velebit in botanischer Hinsicht, Magyar Botan. Lapok, Bd. 12, Budapest 1913, str. 37—106; — I. Horvat, O vegetaciji Plješevice u Lici, Geografski vestnik, sv. 1, Ljubljana 1925, str. 113—123.

želim izložiti svoja promatranja prirodnih i društvenih karakteristika gore, te da tako u neku ruku pokušam dati prilog za daljnja, još detaljnija geografska proučavanja planine.

POLOŽAJ I GRANICE — Na sjeveru greben Plješevice počinje od Ličkog Petrovog Sela i Priboja, te se pruža dinarskim pravcem prema jugoistoku do sedla Kuk, na prelazu Udbina — Donji Lapac. Sa ličke strane Plješevica se izdiže iz visoravni aps. visine oko 700 m, koju čine Koreničko, Bijelo i Kravsko polje. S istočne, bosanske strane, izdiže se iz nižeg nivoa aps. visine 300 do 500 m. Na sjevernom dijelu bosanske strane kontakt gore i Unsko-koranske zaravni je jasan, dok se prema jugu ova izrazitost gubi.

Poprečni profil Plješevice pokazuje asimetričnu sliku zbog različitih visinskih nivoa istočne i zapadne strane podnožnih ravni. Granica je s ličke strane za 200 — 300 m viša od bosanske. Graničnu liniju prema Lici dobro ističe izohipsa od 700 m. Na sjevernom dijelu bosanske strane granica se poklapa s izohipsom od 400 m, (Unsko-koranska zaravan), dok je na južnom dijelu to izohipsa od 600 m (Lapačko polje). Ovako omeđena, Plješevica zauzima površinu od 453 km², dužina glavnog grebena iznosi 43, a najveća širina 18 km. Iz hipsometrijskih odnosa cjelokupne površine izlazi, da su najveći prostori unutar slojnice od 700 — 1200 m. Površina ovog pojasa iznosi 327 km², ili 72% od ukupne površine. Visinski pojas 1200 — 1500 m zauzima 120,5 km², ili 27% od ukupne površine. Zona iznad 1500 m zauzima samo 5,5 km², tj. svega 1% od ukupne površine¹⁸.

U literaturi se za među susreću i drukčija shvaćanja¹⁹. Na terenu nastojao sam, da ovo pitanje što potpunije rascistim. Tako sam saznao, da prostor južno od Kuka nitko od naroda ne zove Plješevicom. Prema tome, iako bi orografski bilo opravdano, da se gorski niz od Priboja na sjeveru, do Poštaka na jugu zove jedinstvenim imenom — kako je to npr. slučaj sa Velebitom — Plješevicom treba smatrati gorski masiv do Kuka.

OSNOVNE CRTE RELJEFA — U reljefnoj slici planine zapaža se više međusobno povezanih grebena, kosa i izdvojenih vrhova. Pojedini vrhovi izdižu se iznad gornje granice šume, te strše kao stjenoviti visovi. Dominantnu sliku čitavom pejsažu daju bujne i prostrane šume uz izrazito kraško površje.

Najsjeverniji dio gore dosiže najveću visinu u vrhu Gola Plješevica (1649 m)²⁰. S ovim vrhom započinje glavni plješevički greben, iz kojeg se izdižu Mala Plješevica (1563 m), Gredoviti Vrh (1434 m) i Šuputov Vrh (1400 m). Iza posljednjeg, greben se postepeno spušta do klanca Škipine (1212 m)²¹. Usporedo sa navedenim grebenom pruža se na istočnoj strani jedan niži, sporedni greben. Znatno je niži od glavnog grebena i

¹⁸ Podaci su dobiveni planimetriranjem topografske karte 1 : 1000.000, sekcija Gospić i Bihać.

¹⁹ B. Hacquet (*Oryctographia Carneolica*, Bd. IV, str. 28), prvi je najavio da Plješevica seže na jug do Poštaka i Zrmanje. Kasnije su ovo prenosili mnogi drugi autori.

²⁰ Zbog građevinskih radova na samom vrhu, visina mu je nešto smanjena.

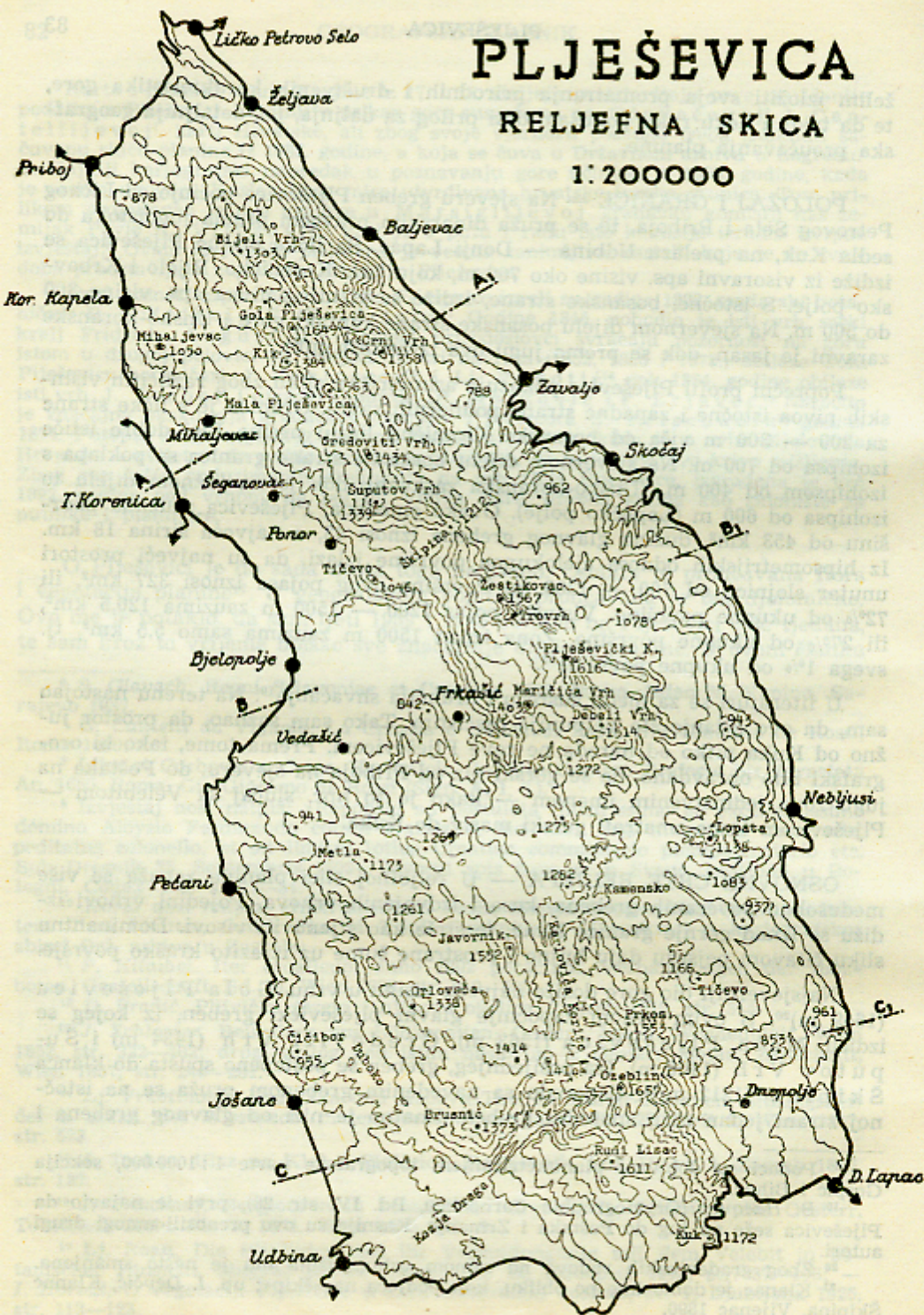
²¹ Klanac je dobio ime po obliku, koji podjeća na »skip«; up. I. Devčić, Klanac Škipina, Vijenac 1890.

PLJEŠEVICA

RELJEFNA SKICA

1:200000

Sl. 1. Reljefna skica Plješevice.

Fig. 1. Esquisse due relief de Plješevica.

najveću visinu postiže u Crnom Vrh^u (1358 m). Između ova dva grebena leži dugodolina Uvala.

Južno od klanca Škipine greben Plješevice ponovo se izdiže, te doseže najveće visine u vrhovima Zestikovac²² (1567 m), Trovrh²³ (1646 m) i Plješevički Kamen²⁴ (1616 m). Posljednji vrh predstavlja značajnu orografsku tačku, odakle se glavni greben postepeno razilazi, gubeći se u visoravnina oko Velikog i Malog Kamenskog. Dalje prema jugu Plješevica se širi u prostrane ravni, iz kojih se izdižu manje kose i pojedinačni vrhovi. Karakteristike glavnog grebena ima ovdje manje istaknuto, krivudavo bilo, sa vrhovima Prkos (1533 m), Ozeblin (1656 m) i Rudi Lisac (1611 m). Vrh Ozeblina²⁵ predstavlja ujedno i najviši uspon tla u čitavom masivu Plješevice. Sa zapadne strane grebena Ozeblina usječene su dvije udoline. Usporedno sa grebenom pruža se dugodolina Karlovića Korito, dok poprečno na ovaj smjer položena je Kozja Draga²⁶.

Kozjom Dragom i Karlovića Koritom odvojen je od grebena Ozeblina reljefno manje istaknuti dio gore. Sastoji se uglavnom od niza nižih i kraćih kosa, te među njima položenih uvala. Nešto su istaknutije kose Velikog i Malog Javornika (1522 i 1414 m), Orlovače (1338 m) i Brusnića (1377 m).

Istočno od grebena Ozeblina reljef je također neznatno izražen. U pejzažu, ističu se svega dva izrazitija visa, Lopata (1138 m) i Tičevo (1166 m). Pristranci spomenutih vrhova spuštaju se i postepeno nestaju u sjevernim izdancima Lapačkog polja.

Obzirom na postojeći odnos glavnih grebena i udolina, poprečni profili planine pokazuju različite osobine. Najsjeverniji dio Plješevice sastoji se iz dva paralelna grebena, zapadnog višeg i istočnog nižeg, s Uvalom u sredini (profil A-A'). Ovaj profil može se pratiti od Gole Plješevice do Škipine. Dalje prema jugu sporedni greben nestaje, te profil kroz Trovrh pokazuje jednorednu grebensku strukturu (profil-B-B'). Na potezu od Frkašića do Kuka poprečni profili pokazuju znatne razlike. Značajno je, da su ovdje relativne visine vrhova manje od onih na sjevernom dijelu planine. Vrhovi se redovito izdižu sa visoravni aps. visine 900 — 1000 m, te se zbog toga pričinjaju nižim, nego što su to u stvarnosti. Najviši vis Plješevice, vrh Ozeblin, malo se ističe iz svoje najbliže okolice. Ovo dobro prikazuje i profil kroz spomenuti vrh (profil C-C').

Iz odnosa glavnih grebena može se zaključiti, da reljef Plješevice karakterizira pet međusobno povezanih gorskih skupina. To su: 1. skupina Gole Plješevice, 2. skupina Trovrha, 3. skupina Ozeblina, 4. skupina Javornika, Orlo-

²² Ime potječe od žestoke (*Rhamus fallax*), koja tu raste.

²³ Na topografskoj karti 1 : 100.000, sekcija Bihać nije označen najviši vis Trovrha, već niža kota 1322 m.

²⁴ Na topografskoj karti 1 : 75.000, sekcija D. Lapac und Kulen Vakuf, zove se ovaj vrh Ruda Poljana; tako se u stvari zove poljana kojih 2 km južnije od Plješevičkog Kamena.

²⁵ Starije karte bilježe naziv Seblin. Up. Lj. Rossi, Ulaz na Rudilisac i Ozeblin u Krbavi. Hrv. planinar, sv. III, Zagreb 1900, str. 28.

²⁶ Kroz dragu je 1960. izgrađena cesta. Ranije je postojao put, o kojem na jednoj stijeni u gornjem dijelu drage čitamo da je izgrađen 1808 godine. U srednjem dijelu drage, na brdu Gradini nalaze se ruševine »Karlovića Dvori«, gdje je nekoć živio ban Ivan Karlović; up. Lj. Rossi, op. cit., str. 12.

vače i Brusnića i 5. skupina Lopate i Tičeva. Svaka od ovih skupina odlikuje se odgovarajućim pejzažnim i drugim osobinama. Postojeće izmjene u prirodi ovih skupina uzrokovane su uglavnom zbog različitog sastava tla, nejednolikog nagiba padina, te razlikama u vlazi, izloženosti vjetrovima, biljnom pokrovu i drugim utjecajima.

SASTAV I GRADA — Iz priložene skice sastava vidi se, da je masiv Plješevice izgrađen od karbonatnih stijena mezozojske starosti. Mlađih, terciarnih i kvartarnih naslaga ima veoma malo, a neznatno dolaze do izražaja i klasične stijene najstarijeg mezozojika.

Važno je uočiti međuodnos sastava i građe na razvoj plješevičkog reljefa. I ovdje, kao uostalom i svuda u krasu, važe općepoznati zakoni diferencirane rastrošbe, kraški procesi²⁷. Bitno je u tome procesu, da vapnenačke stijene čistijeg sastava jače podliježu kemijskom otapanju (koroziji), dok veća kompaktnost otežava mehaničku rastrošbu. Drugim riječima, topivost vapnenaca zavisi od njihove kemijske čistoće, a učinci mehaničke rastrošbe o stupnju slojevitosti. Razlike u sastavu i građi imaju, dakle, značajan odraz na ostale elemente prirodne sredine. Stoga je nužno razmotriti bitne karakteristike sastava i građe pojedinih gorskih skupina.

Skupina Gole Plješevice izgrađena je iz svijetlih gromadastih blokova vapnenaca gornjokredne starosti. Viši dijelovi ističu se veoma kompaktnim vapnenačkim blokovima velike fizičke otpornosti. Neobično su bogati fosilima, naročito hipuritima. Prema jugoistoku ove stijene postepeno nestaju i na površinu izbijaju kao tanko uslojene do pločaste. Oko Suputovog Vrha i Škipine izmjenjuju se sa deblje uslojenim vapnencima i dolomitima. Lička padina se u ovoj skupini razlikuje od bosanskog dijela. Silazeći sa glavnog grebena prema Koreničkom polju povećava se slojevitost. Na pojedinim mjestima spuštaju se rudisni vapnenci do samog dna polja, dok ostali prostor pokrivaju izrazito pločasti i jako rastrošeni vapnenci tamnije boje. Ove stijene pripadaju trijasi i tonu pod mlađe kvartarne naslage. Osobito je zanimljiv dodir gore i Koreničkog polja kod sela Mihaljevca, gdje na malom prostoru susrećemo dosta raznolike stijene. Ovdje verfenski škriljci naliježu čak na kredu. Bosanska padina je jednoličnijeg sastava. Dno Uvale i greben Crnog Vrha izgrađuju blokovi kompaktnih gornjo-krednih vapnenaca sa bogatim tragovima hipurita. Prema Zavalju i Baljevcu ovi vapnenci su sve jače slojeviti i prelaže doskora u dolomite. Dolomitna zona nije široka, završava kojih 100 m iznad unske zaravni.

Skupina Trovrha je nešto složenija u sastavu. Već pri uzlazu od strane Zavalja do Skipine opažaju se česte izmjene kredno-jurskih vapnenaca i do-

²⁷ U terminologiji geografskih pojmova kras — krš, držim se shvaćanja, koja su izložili M. i B. Gušić u raspravi Kras ili Krš, štampanoj u II knjizi zbornika Krš Jugoslavije, izd. Stručnog savjeta za istraživanje krša Jug. Akademije, Zagreb 1960, str. 5—20.

Sl. 2. Skica sastava Plješevice.

Fig. 2. Carte géologique. Ne haut en bas = Les sables et grès quaternaires; les calcaires massives du crétacée sup.; Calcaires à Rudistes; Calcaires et dolomies du Crétacée inf.; Calcaires et dolomies jurassiques; trias — dolomies; trias calcaires; Shistes de Verfen.

lomita, različitih po boji i strukturi. Osim toga, susreću se i stariji pločasti vapnenci, a mjestimice izbijaju na površinu i verfanski škriljci. Od Škipine prema Žestikovcu pretežu pločasti, ili tanko uslojeni kredni vapnenci u izmjeni sa dolomitima. U vapnencima su strnci do 50 m relativne visine. Od Žestikovca prema Trovrhu prestaju ove stijene, a počinju izbijati debelo uslojeni blokovi dolomitičnih jurskih vapnenaca. Boja i čistoća naglo im se mijenja. Ima ih svijetlih, sivih do tamno sivih. Zona ovakovog sastava prostire se od Trovrha na jug i nastavlja se preko Velikog Kamenskog u ostalim skupinama. Zbog primjesa raznih nečistoća, kemijskim otapanjem ovih stijena zaostaju mineralni netopivi sastojci u obliku raznobojnih glina. Ovakav pokrov u kombinaciji sa humoznim dodacima stvara tanak sloj tla, koje pruža relativno povoljne uslove za razvoj biljnog pokriva. Upravo na ovakvoj podlozi raširene su najbolje plješevičke šume. Jurski vapnenci, koji tvore gornji dio mase Trovrha, leže na starijim trijaskim naslagama, koje izbijaju po strani. Zbog koso položenih naslaga jurskih vapnenaca, koji padaju u smjeru jugozapada, zapadna je padina Trovrha sve do ravnice Bijelog polja jednoličnog sastava. Na suprotnoj padini prilike su drukčije. Već u gornjem dijelu Skočajske Drage izbijaju na površinu trijaski dolomiti, vapnenci i škriljci. Najviši dijelovi Skočajske Drage izgrađeni su od dobro uslojenih dolomita gornjeg trijasa i crvenkastih pločastih vapnenaca. Niže dijelove drage izgrađuju sprudni diploporni vapnenci srednjeg trijasa, na koje se priključuju jako rastrošene dolomitične stijene, a iza njih slijedi pojas verfenskih škriljaca. Analogan raspored sastava susreće se na zapadnoj strani Trovrha, u Frkašić Drazi, gdje na površinu izbijaju stijene u sličnom rasporedu.

Skupina Ozeblina ima dosta jednolik sastav. Prevladavaju slojeviti dolomitični vapnenci različite boje i čistoće. Starost im je jurska. Otvoreni profila ima samo na istočnoj strani Ozeblina i u Kozjoj Drazi. Iz njih se može zaključiti, da su ovdje vršena intenzivna nabiranja. Slojevi općenito pokazuju veliku poremećenost; grada terena je stoga zanimljivija od sastava, ali se može teško pratiti. Osobine ovih stijena veoma su različite. Najotpornije su stijene, koje izgrađuju masivni titonski vapnenci i tzv. kladokoropsis vapnenci, a najtrošljivije su pločaste stijene dolomita i vapnenaca. Kako se rastrošba u ovakvim stijenama odvija u smjeru manje otpornih masa, to se i čitav reljef razvija u tom pravcu. Djelovanje povremenih voda disecira ovakovo površje u strme drage i dražice, koje su upravo ovdje najbrojnije. Niži predjeli ove skupine pokriveni su znatnim akumulacijama snešenog materijala.

Skupina Lopate i Tičeva ima jednostavan sastav i kompliciranu građu. Sjeverno od vrha Lopate javljaju se svijetli gornjokredni gromadasti blokovi vapnenaca, koji dopiru prema sjeveru do Preke Kose i Uskovače. Južno od Lopate javljaju se izmješani jurski vapnenci i dolomiti. Strmi otsjeci i rasjedene plohe izdvajaju tu manje cjeline, što se odrazilo i u samom pejzažu. Tako npr. vapnenci, koji čine visoravan Veliko i Malo Kamensko pokazuju različita svojstva od onih, koji izgrađuju Tičevo, Banov Vrh ili Kalinovaču. Jedni pogoduju razvoju kraških zaravni, drugi razvoju osobitih oblika škrapa, dok treći omogućuju razvoj većih ponikava ili dolova. I ovdje se susreću mlađe naplavine, osobito uz rub Lapačkog polja.

Skupina Javornika, Orlovače i Brusnica po sastavu slični Goloj Pješevici. Izgrađuju je svijetli, slojeviti, često dosta izlomljeni rudistni, vapnenci.

Smjer pružanja slojeva je SZ-JI, a padaju prema Krbavskom polju. Nešto izmijenjeni sastav nalazimo u sjevernom dijelu ove skupine oko Frkašić drage. Ovdje se u dnu drage javljaju dolomiti gornjeg trijasa, zatim verfenski škriljci, onda ponovo dolomiti. Dalje redom slijede jurski vapnenci, dolomiti gornje krede i konačno rudistni vapnenci. Južni obod ove skupine izgrađuju masivni jurski vapnenci, koji zapremaju područje od Brusnića do Jošana. Unutrašnje udoline pokrivene su mladim tvorevinama, nanešenim sa okolnih padina. Takav sastav susrećemo osim u Kozjoj Drazi i Karlovića Koritu još i u Mandičkom Jezeru, Rajnovića Koritu i Dubokom. U sastavu ovih nanosa najviše ima glina, breča, pijeska i crljenice. Humusa u ovom tlu ima ponekad dovoljno, ali veći blokovi kamena čine ga nepodesnim za gospodarsko iskorišćavanje.

Bitne karakteristike građe Plješevice mogu se upoznati iz geološkog profila Pećani—Kamenj Vrh—Meljinovac. Najstariji sedimenti dolaze kod Frkašića u obliku polegle antiklinale, u čijem se jezgri javljaju verfenski škriljci. Oba krila ove antiklinale su od dolomitičnih stijena gornjeg trijasa. Na zapadnom krilu leže normalno mlađe tvorevine, dok istočno krilo pokazuje rasjednu liniju dinarskog smjera. Istočno krilo rasjeda spušteno je toliko, da jurski vapnenci na Trovrhu dodiruju verfenske škriljce Frkašića. Ovaj se rasjed nastavlja prema jugoistoku u pravcu Bijelih Potoka i Kamenskog, a vjerojatno je vezan na Kochovu²⁸ dislokaciju Dnopolje—Donji Lapac—Kulen Vakuf.

Iz priloženog je profila vidljivo, da su slojevi na Plješevici nagnuti uglavnom prema jugozapadu. Ali, ima i izuzetaka. V. Čubrilović²⁹ je zapazio na više mjesta skretanja tipično dinarskih bora u smjer uspravan na njega. Ovakova su skretanja poznata i u nekim južnijim predjelima Dinarida. Uzrok im je obično otpor starijih, rezistentnih masa, koje se prilikom nabiranja odupiru mlađe izdignutom gorju. Međutim, u neposrednoj blizini Plješevice nema takvih starih masa. F. Koch³⁰ i V. Čubrilović³¹ su mišljenja, da je ovakovu ulogu imao susjedni Mrsinj, kao krajnji jugoistočni izdanak Male Kapele.

U starijoj geološkoj literaturi o Plješevici ima dosta nesigurnih podataka. Tako se npr. na geološkim kartama F. Stoliczke³², F. Hauera³³ i E. Tietze³⁴ sve plješevičke stijene obilježavaju kao vapnenci trijesa. Prvi je upozorio na raširenost hipuritnih, krednih vapnenaca Lj. Vukotinić³⁵.

²⁸ F. Koch, Tektonika i hidrografija u kršu, Xenia Gorjanovići, Zagreb 1925/26, str. 71.

²⁹ V. Čubrilović, Geološke beleške o Keroničkom i Bilom polju u Lici, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije, knj. II, Beograd 1933, str. 131.

³⁰ F. Koch, Tumač geološkoj karti Plitvice 1:75.000, Povremena izd. Geol. instituta kralj. Jugoslavije, Beograd 1933, str. 6.

³¹ V. Čubrilović, Prilog geologiji okoline Bihaća, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije, knj. IV, Beograd 1935, str. 204.

³² F. Stoliczka, Über die geologischen Verhältnisse des Bezirkes des Oguliner und der südlichen Compagnien des Sluiner Regiments, Jahrbuch der k. k. geol. Reichsanstalt, Wien 1862, str. 526.

³³ F. Hauer, Geologische Karte, Blatt X, Dalmatien, Wien 1868.

³⁴ E. Tietze, Geologische Darstellung der Gegend zwischen Carlstadt in Croatien und den nördlichen Theil des Canals der Morlacca, Jahrbuch der k. k. geol. R. A., Bd. 23, Wien 1873, str. 27.

³⁵ Lj. Vukotinić, Das Lika und Krbava Thal in Militär-Kroatien- op. cit.

Kasnija geološka kartiranja nisu obuhvatila čitavu goru.³⁶ Istom 1960. godine, kada sam obilazio Plješevicu, vršeni su ovdje sistematski radovi na geološkom kartiranju u mjerilu 1 : 25.000. Rezultatima ovog rada mogao sam se koristiti tek u općim crtama. Svakako će nova geološka karta unijeti više svijetla, kako u stratigrafskoj raščlambi, tako i u tektonici planine. Za sada je moguće naglasiti tek ono osnovno. Za Plješevicu je neobično značajno, što je skretanjima u građi došlo do rubnih rasjedanja. Lomovi su izraženi u dva glavna pravca. Jedan pravac teče usporedno sa pružanjem slojeva, a drugi poprečno na njega. Time su stvorene dvije vrste tektonskih jaraka ili udolina, longitudinalni i transverzalni. Prvi su procesima vanjske rastrošbe preobraženi u današnje uvale, a drugi u drage.

Vode. — Opća cirkulacija vode u skladu je sa sastavom i asimetričnim nivoima istočne i zapadne rubne zaravni. Zbog ovih visinskih razlika, te velike propustljivosti podloge, izvor-voda u gori javlja se na svega nekoliko mjesta (Živulja, Karlovića Vrelo, Kurtovića-Vrelo, Vukosavica). Više vrela ima u rubnim, nižim dijelovima. Tako na istočnom rubu Koreničkog i Bijelog polja, na granici vapnenaca i dolomita, izbija nekoliko manjih vrela. Preko cijele godine imaju tu vodu izvori, čija je temeljnica uvjetovana nepropusnim stijenama, a takovi su Stipinovac, Stubalj, Slatka Vodica, Ružica i Jasle. Ostala vrela ljeti obično presušuju. Drage su većinom suhe, ili ukazuju na bujične tokove.

Vode na ličkoj strani Plješevice nestaju u ponore, koji leže na samom kontaktu gore i podnožnih polja, Koreničkog, Bijelog i Kravskog. Od njih je najniže Bijelo polje (aps. visina 604 m). Zato iz njegovih ponora, za velikih poplava Koreničkog i Kravskog polja, izbija voda, koja se ovdje najduže zadržava. Čišćenjem ovih ponora i estavela skraćuje se period proljetne inondacije, ali se poplave ne mogu otkloniti. Pod Plješevicu svake godine ponire ogromna količina vode i još nisu sigurni pravci njezinog podzemnog otjecanja.

Vode istočne, bosanske strane, nesumnjivo su u najužoj vezi sa ponornicama ličke strane. Zbog toga se ovdje susreću i jača vrela, među kojima se po množini vode ističe Klokot. Ovo jako kraško vrelo izbija na samom kontaktu Unsko-koranske zaravni i doline Une, na spoju krednih vapnenaca i slatkovodnih, neogenih sedimenata. Već na samom vrelu stvara se čitava rijeka, koja iza kratkog toka utječe u Unu. Druga, slabija vrela, javljaju se na rubnim dijelovima unske zaravni, ili niže u dolini Une. Tu su značajniji izvori Privilica i Crno Vrelo. U Meljnovačkoj i Skočajskoj drazi izbijaju također jača vrela, ali im se tokovi gube zbog propusnosti podloge.

³⁶ F. Koch, Izvještaj o geološkim odnosima u opsegu lista Plitvice, Vijesti geol. povjerenstva sv. 1, Zagreb 1916. — isti, Tumač geološkoj karti Plitvice, op. cit. — V. Cubrilović, Prilog geologiji Like, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije, knj. VIII, Beograd 1940.

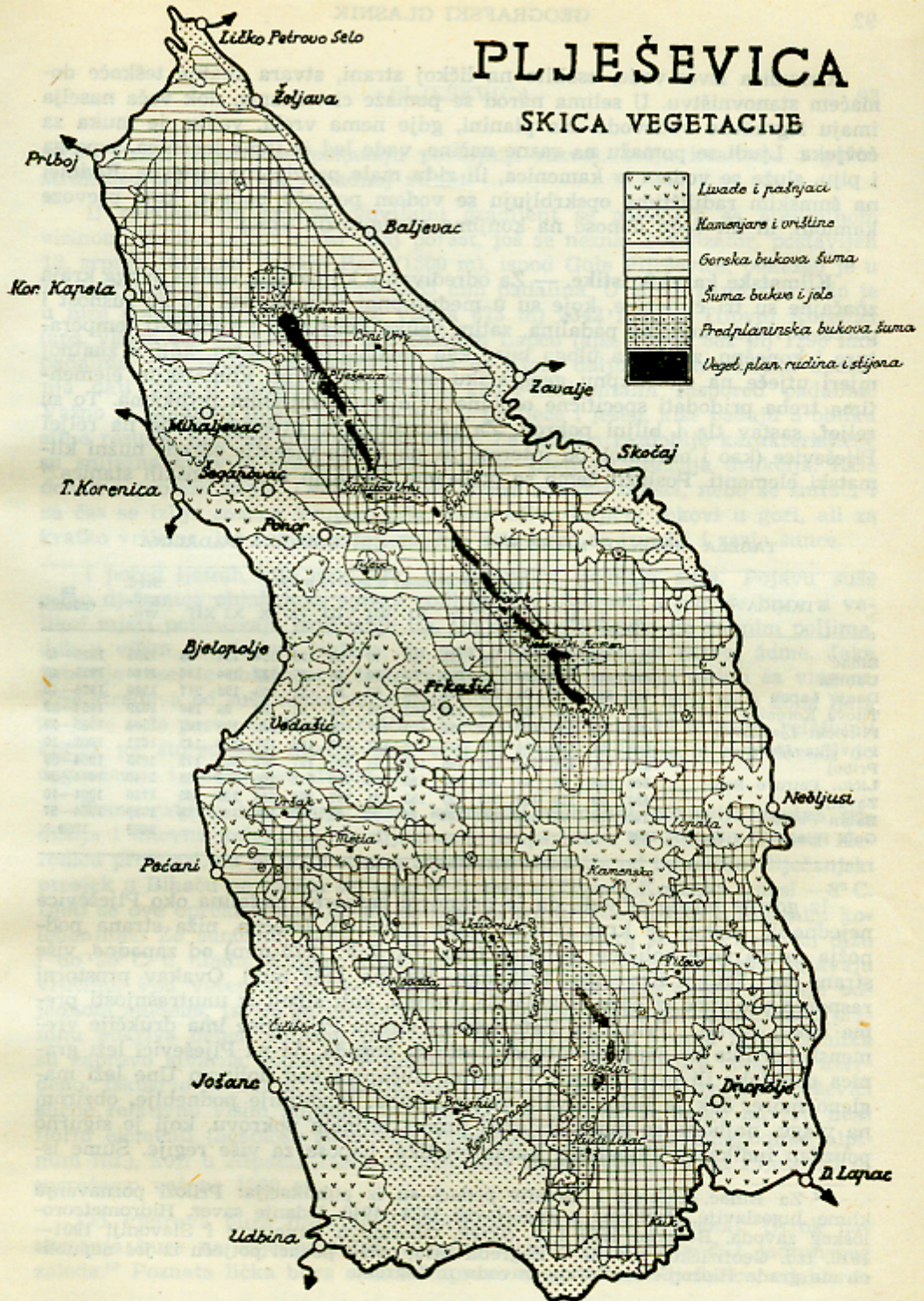
Sl. 3. Plješevica — skica vegetacije.

Fig. 3. Esquisse de la couverture de la végétation. Da haut en bas: Prés et pâturages; Landes pierreuses et «vriština» (maigres sols acides); Les forêts de l'hêtre; les forêts de l'hêtre au dessus des sommets; La végétations des rochers dénudées.

PLJEŠEVICA

SKICA VEGETACIJE

Oskudica izvor-vode, osobito na ličkoj strani, stvara znatne teškoće domaćem stanovništvu. U selima narod se pomaže cisternama, dok veća naselja imaju izgrađene vodovode. Na planini, gdje nema vrela, velika je muka za čovjeka. Ljudi se pomažu na razne načine, vade led iz jama ledenica, tope ga i piju, služe se vodom iz kamenica, ili zidu male provizorne cisterne. Radnici na šumskim radilištima opskrbljuju se vodom pomoću bačava, koje prevoze kamioni, ili im vodu donose na konjima sa najbližih vrela.

Klimatske karakteristike. — Za određivanje klimatskih odlika ovoga kraja značajne su tri činjenice, koje su u međusobnoj povezanosti. To su sušnost i pored dovoljne količine padalina, zatim velika kolebanja i kontrasti temperature i konačno, značajna uloga bure kao dominantnog vjetera, koji u znatnoj mjeri utječe na cjelokupnu geografsku stvarnost. Ovim klimatskim elementima treba pridodati specifične osobine uvjetovane mjesnim prilikama. To su reljef, sastav tla i biljni pokrov. Za razumjevanje utjecaja klime na reljef Plješevice (kao i obrnuto), od interesa je, da se što vjernije odrede nužni klimatski elementi. Poslužit ćemo se podacima najbližih meteoroloških stanica.³⁷

TABELA SREDNJIH MJESECNIH I GODIŠNJIH KOLICINA PADALINA

STANICA	H _s m	Srednje vrijednosti u mm za mjesec:												Sred. god. vrij.	za radoblje
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Bihac	227	66	74	74	90	133	96	76	94	126	154	154	98	1235	1925—40
Udbina	830	78	81	113	82	102	73	70	56	97	132	164	138	1186	1925—40
Donji Lapac	582	125	74	84	118	128	98	67	87	71	138	122	217	1329	1925—40
Titova Korenica	658	76	34	24	112	150	163	54	65	61	82	98	140	1059	1954—59
Plitvički Ljeskovac	650	68	163	108	129	189	60	167	162	258	262	105	122	1794	1955—57
Plitvička Jezera	540	91	117	114	177	133	128	107	100	166	177	169	142	1621	1903—10
Priboj	673	137	122	140	175	189	131	92	151	127	207	202	172	1825	1954—59
Ličko Petrovo Selo	369	126	55	97	146	153	122	69	103	122	106	166	85	1449	1954—58
Zavalje	423	93	118	104	149	127	153	121	107	200	214	169	165	1720	1901—10
Babin Potok	740	86	86	102	103	132	88	93	83	109	168	121	78	1329	1954—57
Gola Plješevica (totaliz)	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2465	1959

Iz gornje tabele se vidi, da je prostorni raspored padalina oko Plješevice nejednolik, makar je kroz godinu dosta pravilan. Istočna, niža strana podnožja prima veće količine padalina (npr. Zavalje: 1720 mm) od zapadne, više strane (pr. Titova Korenica: 1059 mm, Udbina 1186 mm). Ovakav prostorni raspored proističe iz opće cirkulacije uzduha, koji struji iz unutrašnjosti prema ličkoj zavali i Primorju. Zato istočna strana Plješevice ima drukčije vremenske prilike od zapadne strane. Često se događa, da na Plješevici leži granica naoblake ili maglovitosti. U većini slučajeva nad dolinom Une leži magleno more, dok je lička zavalja vedra i suha. Povoljnije podneblje, obzirom na vlagu, najbolje se može ocijeniti prema biljnom pokrovu, koji je sigurno pouzdan indikator klimatskih karakteristika, napose za više regije. Šume is-

³⁷ Za Bihac, Udbinu i Zavalje podaci su iz publikacija: Prilozi poznavanju klime Jugoslavije. Padavine u Jugoslaviji 1925—1940. Izdanje savez. Hidrometeorološkog zavoda, Beograd 1957 i S. Skreb, Oborine u Hrvatskoj i Slavoniji 1901—1910. Izd. Geofizičkog zavoda u Zagrebu 1910; ostali podaci potječu iz još nepublikirane građe Hidrometeorološkog zavoda u Zagrebu.

točne strane Plješevice pokazuju povoljniji razvoj, bolju kvalitetu i gušću strukturu od šuma na zapadnoj strani.

U vertikalnom smislu pluvijalni gradijent se povećava sa apsolutnom visinom. Koliko tačno iznosi ovaj porast, još se ne zna. Totalizator, postavljen 12. srpnja 1958. na Velikoj Bari (1500 m), ispod Gole Plješevice, pokazao je u razdoblju do 4. X 1959. ukupno 2465 mm padalina. U istom razdoblju palo je u niže položenom Priboju (aps. visina 673 m) 2342 mm, u Titovoj Korenici (aps. visina 658 m) 1302 mm, a u Donjem Lapcu (aps. visina 582 m) 1298 mm padalina. Ovi podaci nagovješćuju, da će istom daljnja meteorološka opažanja dati uvid u precizniji vertikalni kao i horizontalni raspored padalina. Važno je istaknuti intenzitet padalina. U proljeće i jesen, kiše padaju u obliku sitne rosulje, koja ne prestaje više dana. Za zimsko razdoblje karakteristične su sniježne vijavice praćene jakom burom. Ljeti je situacija drukčija. Kiše dolaze i prolaze naglo. Obično se oko podne navuku oblaci, nebo se smrači i za čas se izlije snažna krupna kiša. Tada ožive bujični tokovi u gori, ali za kratko vrijeme, jer već za jedan do dva sata nebo se izvedri i zasja sunce.

I pored ljetnih kiša ovaj kraj karakterizira poznata suša. Pojavu suše samo djelomice objašnjava sastav podloge, jer vjetrovi, a napose bura u velikoj mjeri potenciraju isušivanje tla. Od suše trpe usjevi na rubnim poljima, dok u višim predjelima izgleda, da ona manje utječe na razvoj šume. Jake jutarnje rose, te oblačnost i česte magle dovoljno zasićuju uzduh sa vlagom. Više stradava od suše niska vegetacija planinskih rudina, koja se u doba ljeta za jake suše posve osuši. Ali češće i jače padaline imale bi tu samo relativnu korist, jer što su kiše intenzivnije, veći je učinak spiranja, a ovo dovodi do degradacije i onako već slabog tla.

Temperatura, kao drugi važni klimatski elemenat pokazuje znatna godišnja i dnevna kolebanja. Iz dijagrama temperatura za Bihać i Titovu Korenicu proizlazi, da je lička strana Plješevice hladnija od bosanske. Siječanjski prosjek u Bihaću ne spušta se ispod 0° C, dok u Titovoj Korenici iznosi -8° C. Ljeti se ove opreke ublažuju, ali se zato ukazuju veće razlike u dnevnim kolebanjima. Za sunčanih dana, preko ljeta, temperature se na Plješevici dižu i do 26° C u hladu. Stijene, zagrijane podnevnim suncem, upravo isijavaju vrućinu. Pod večer se prilike naglo izmijene. Čim zađe sunce, postaje odjednom studeno, javlja se vjetar, koji ne prestaje cijelu noć. Zimi, kada planinu pokriva debeli sniježni pokrivač, temperature su veoma niske. Kolika su zapravo stvarna godišnja i dnevna kolebanja temperature nije još utvrđeno. Iskustvo međutim pokazuje, da su temperaturne prilike na Plješevici slične relativno višim pojasiima u Alpama. Za primjer se mogu navesti neki florni elementi (*Scabiosa silenifolia*, *Potentilla clusiana*, *Leontopodium alpinum* itd.), koji u Alpama rastu na visinama iznad 1800 m, a na Plješevici ih susrećemo već na 1500 m.

Od vjetrova bura pretstavlja odlučujući klimatski elemenat. Uzrok nastupanja bure na Plješevici leži u općoj cirkulaciji uzduha duž jadranskog zaleđa.³⁸ Poznata lička bura rađa se upravo na grebenu Plješevice, odakle se

³⁸ M. Maraković, Studien über die Bora, Zur Kunde der Balkanhalbinsel, hrsg. von C. Patsch, Heft 18, Sarajevo 1913.

velikom snagom obrušava u ličku zavalu, gdje osjetno slabi. Razlike u cirkulaciji uzduha duž istočnog i zapadnog podnožja gore vide se iz slijedeće tabele:

STANICA		N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	C
Titova Korenica	č.	151	110	43	153	116	142	47	301	2
	j.	2,4	1,9	1,7	1,5	1,8	1,8	1,6	2,4	
Bihać	č.	74	53	21	35	51	62	115	107	367
	j.	1,6	1,6	1,7	2,4	2,5	1,9	1,4	1,4	

Dok u Bihaću preko godine prevladavaju zapadni vjetrovi uz znatne tišine, u Titovoj Korenici pretežno struji sjeverozapadnjak. Ova skretanja uvjetuje reljef. Poznato je, da bura kao mahovit, hladan i suh vjetar nema svuda isti pravac. Reljefne prilike, uz veće ili manje razlike u temperaturi i tlaku, imaju odlučujući utjecaj na razvoj i lokalna skretanja. Stoga plješevička bura ne puše svuda istim pravcem i jednakom žestinom. Najveću snagu poprima na prvom nagibu ličke strane grebena, osobito između Gole Plješevice i Male Plješevice, te u klancu Škipini. Preko grebena puše bura kao sjeveroistočnjak, dok se skretanje prema jugozapadu primjećuje istom u ličkoj zavali. Glavni učinak bure je naglo isušivanje tla i s tim u vezi snižavanje temperature uzduha. Na mjestima, gdje bura dosiže najveće razmjere, onemogućen je rast više vegetacije. Time bura pridonosi stvaranju goleti, ispuhuje sitniji materijal sa tla i ogoličuje stijene.

Osim bure, značajan je vjetar jugo. To je topao i vlažan vjetar, koji puše iz južnog kvadranta. Obično donosi loše vrijeme sa kišom. Ljeti, kada ne puše bura ili jugo, na gori nema tišina. Javljaju se lokalni, reljefni vjetrovi, danik i noćnik. Osobitu snagu poprima ovaj posljednji, koji redovito pred zoru dosiže maksimalnu jačinu. Ovi vjetrovi rezultat su nejednolikih zagrijavanja viših i nižih zona planinskog zemljišta, zbog čega se stvaraju lokalne razlike u temperaturi i tlaku, što zapravo i potiče ovu svakodnevnu cirkulaciju uzduha.

U cjelini uzevši, Plješevica ima dosta surovu, planinsku klimu. Surovost ove klime očituje se u jakim ekstremima, koji daju pečat i cjelokupnoj geografskoj stvarnosti. Priroda Plješevice i nije drugo do li vjerno ogledalo njezine klime.

Razvoj glavnih oblika reljefa — Po svojoj tektonskoj izgrađnji razlikuju se na Plješevici dva dijela i to sjeverni, koga čine skupine Gole Plješevice i Trovrha, te južni dio, koga čine skupine Javornika, Ozeblina i Lopate. Sjeverni dio ističe se jednorodnom grebenskom strukturom, jasnim kontaktnim granicama i dinarskim smjerom pružanja, dok južni dio gubi ove oznake, širi se, te prelazi u nekoliko međusobno paralelnih grebena.

Uzroci ovakovim razlikama su u nejednolikoj građi sjevernog i južnog dijela gore. Vjerojatno ove razlike potječu još iz faze oligo-miocenih izdizanja i stvaranja prvotnog reljefa. Kasniji su pokreti uzrokovali naknadna izdizanja, što je dovelo do kompliciranih skretanja pojedinih dijelova. Jaka izvijanja uvjetovala su pucanja, stvarajući rasjede. Posljedice takovih pokreta

naročito su uočljive u južnim skupinama, gdje su rasjedi znatnije utjecali na oblikovanje gore. Postojeći reljef, pored istaknutih tektonskih procesa, rezultanta je i raznovrsnih dijelovanja vanjske rastrošbe. Tako su stvoreni glavni oblici današnjeg reljefa. To su gorski grebeni, u njih su poprečno usječene drage i među njima uzdužno položene uvale. Razmotrit ćemo поближе neke od ovih dijelova reljefa.

Gorski grebeni su istaknuti i izduženi dijelovi reljefa, sa kojih se izdižu najviši vrhovi. Tektonski su predisponirani, jer se uglavnom pružaju od SZ prema JI, a današnji oblik dobili su dugotrajnim radom vanjskih procesa. Veće ili manje razlike u današnjem izgledu pojedinih grebena i vrhova mogu se objasniti različitim odnosom stijena prema pojedinim vidovima rastrošbe. Ove razlike strukturalne prirode uglavnom objašnjavaju različito oblikovanje padine. U otpornijim stijenama sa oskudnom vegetacijom, padine su obično strmije, često se spuštaju u stjenovitim otsjecima. U manje otpornim stijenama

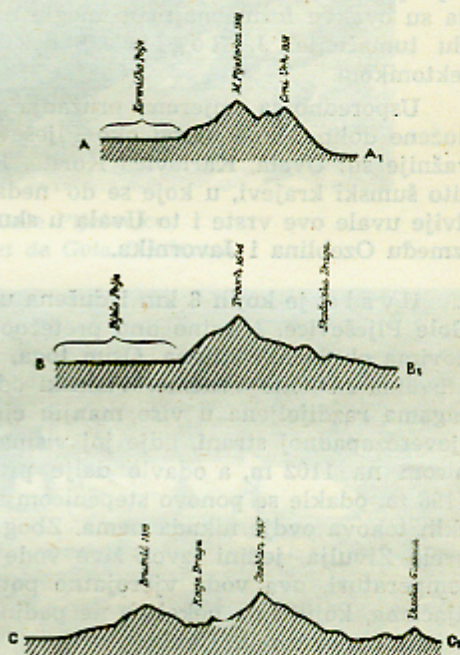
Sl. 4. Profili Koreničko polje — Bihaćka zavala.

Fig. 4. Les coupes à travers Plješevica

i dobro pošumljenim predjelima strane su položitije. Osim toga je na ogošćenim grebenima veoma jak učinak mehaničkog drobljenja, izazvan velikim amplitudama temperature i znatnom vlagom. Time se usitnjeni materijal postepeno obrušava na niže, a greben se zaravnjava, gubeći oštre konture sljemena. Izuzeci se javljaju na mjestima, gdje sljeme grebena izgrađuje veći blokovi kompaktnih vapnenačkih stijena, na kojima se ističu brojni stijenjaci. Postepenom rastrošbom istaknuti, stjenoviti dijelovi poprimaju raznovrsne oblike, te se razvijaju u karakteristične kamenite forme, kukove, samograde, obeliske, gljive, čučavce i druge.

Poprečno na pravac pružanja gorskih grebena usječene su karakteristične plješevičke drage. Većina ih je kratka, uska, strmih strana i ravnog dna. Samo poneke imaju stjenovito dno ispresjecano vododerinama. Na sjevernom dijelu Plješevice značajnije su dvije drage, Bijela i Zavaljska, dok ih u južnom dijelu ima više. Važnije su Meljinovačka, Skočajska, Srneća, Marićeva, Vilena, Ljeskova, Frkašićska i Kozja Draga. Među njima se veličinom i razvedenošću ističe Kozja Draga. To je oko 8 km dugačka i kojih 100 m

PROFILI

široka koritasta udolina, koja se razvila između Brusnića, Ozeblina i Rudog Lisca. U donjem dijelu ima strmo usječene, stjenovite strane, dok u gornjem dijelu gubi ove oznake, te se razilazi u više lepezasto položenih dražica, od kojih glavna izbija na sedlo Radovicu, između Ozeblina i Rudog Lisca. Dno drage, u donjem dijelu, bogato je bujičnim plavinama i urušnim materijalom. Kroz dragu ne teče površinski vodotok, ali za jakih kiša mjestimice se javljaju bujice. Stalniji tokovi teku u Meljinovačkoj i Skočajskoj Drazi, jer tamo ima nepropusnih slojeva, tj. verfenskih škrljaca. Navedene konstatacije upućuju, da su ovakve forme najprije mogle nastati fluvio-kraškim procesima, u smislu tumačenja. J. Roglića,³⁹ dok im je pravac pružanja predisponiran tektonikom.

Usporedno sa smjerom pružanja glavnih grebena položene su uske, izdužene doline, koje narod oko Plješevice naziva uvale ili korita. Najvažnije su: Uvala, Karlovića Korito, Rajnovića Korito i Duboko. To su izrazito šumski krajevi, u koje se do nedavno slabo zalazilo. Karakteristične su dvije uvale ove vrste i to Uvala u skupini Gole Plješevice i Karlovića Korito između Ozeblina i Javornika.

Uvala je kojih 8 km izdužena udolina, usporedna sa glavnim grebenom Gole Plješevice. Njezino dno pretežno je stjenovito i pokriveno velikim blokovima obrušenih stijena. Osim toga, dno je pokriveno gusto nanizanim ponikvama različite veličine. Visinski odnosi Uvale nisu svuda isti, već je prečagama razdijeljena u više manjih cjelina. Najniži dio nalazi se na njezinoj sjeverozapadnoj strani, gdje joj visina iznosi oko 1050 m, pa se izdiže stepenicom na 1102 m, a odavle dalje prema jugoistoku do druge stepenice na 1196 m, odakle se ponovo stepenicom spušta prema kraju na 1109 m. Površinskih tokova ovdje nikada nema. Zbog toga je u ovoj sredini zanijmljiva pojava vrelo Živulja, jedini izvor žive vode u široj okolici. Prema okusu i niskoj temperaturi, ova voda vjerojatno potječe od otapanja leda u jamama ledenjačama, kojih ima nekoliko na padinama Gole Plješevice, okrenutim upravo prema ovom dijelu Uvale.

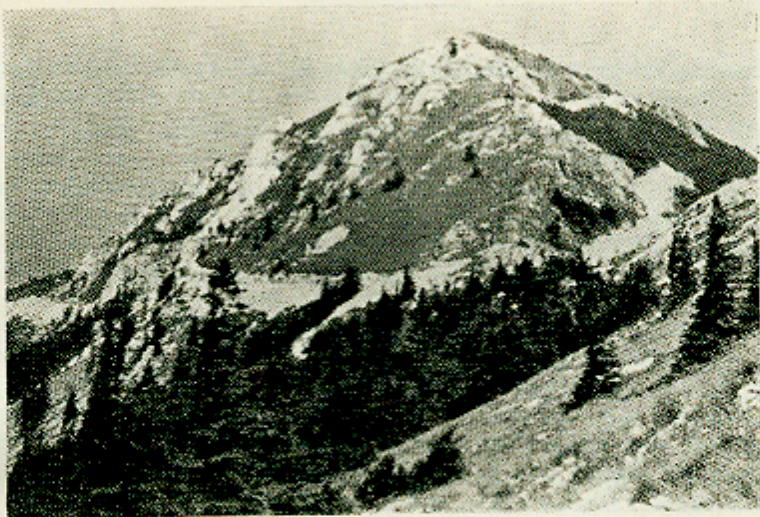
Druga značajnija uvala je Karlovića Korito. Izdužena je u smjeru sjever—jug oko 5 km i sedlom Trla odijeljena od Kozje Drage. Blago je položena prema jugu i nema stepeničastih prečaga, već kontinuirano pada prema Kamenskom. Za razliku od Uvale dno Karlovića Korita ispunjeno je debelim naslagama bujičnih nanosa, u kojima preteže glinasti mulj i ilovina. Veće akumulacije ovog pokrova nalaze se u središnjem dijelu korita ispod Kiprovače, na mjestu gdje je lugarsko sklonište. Ovdje, u neposrednoj blizini lugarnice izbija vrelo studene vode. Za jakih kiša čitavim dnom Karlovića Korita prolazi voda, koja kroz Manitu Dragu izbija na Kamensko. Time se strane korita sve više šire, a dno zaravnjuje spranim materijalom.

Prema građi i postanku, plješevičke uvale slične su velebitskim »duli-bama«, za koje je J. Poljak⁴⁰ utvrdio, da se pružaju uz rasjede usporedne sa pravcem pružanja gorskih grebena. Međutim, fizionomiju im određuju od-

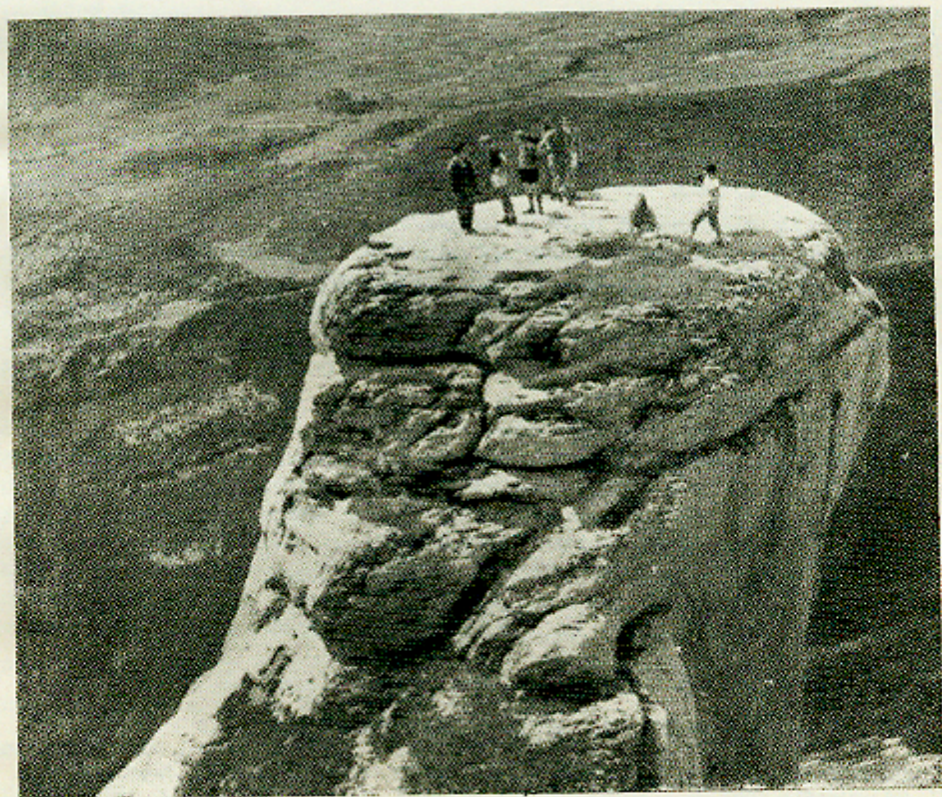
³⁹ J. Roglić, Odnos riječne erozije i krškog procesa, Zbornik radova V Kongresa geografa FNR Jugoslavije, Cetinje 1959, str. 263—275.

⁴⁰ J. Poljak, Je li krška uvala prijelazan oblik između ponikve i krškog polja?, Geografski glasnik, sv. 13 (1951), Zagreb 1952, str. 27.

Fot. 1. Vrh Gole Plješevice.
Phot. 1. Le Sommet de Gola Plješevica.

Fot. 2. Stijenjak Klanjalica na Goloj Plješevici.
Phot. 2. Le rocher Klanjalica sur Gola Plješevica.

govarajući kraški oblici, dok su manje akumulacije rezultat povremenih bujičnih nanosa.

Već je ranije naglašeno, da topivost vapnenaca zavisi od njihove kemijske čistoće, te zbog toga izrazitiji kraški reljef nalazimo tamo, gdje se na površini javljaju čistije vapnenačke stijene. Kako ove stijene na Plješevici nastupaju u ograničenim količinama, stvoreni su i uslovi za raznolik razvoj kraškog reljefa. Ovdje ćemo razmotriti samo važnije oblike plješevičkog krasa i to zaravni, stijenjake, ponikve, škrape i kamenice.

Zaravni su razvijene duž rubova planine. Osobito uočljiva zaravan obrubljuje sjeveroistočni dio Plješevice. Nju je, čini se, prvi opisao S. Pavičić,⁴¹ zatim J. Cvijić⁴² — obojica su bili mišljenja o njezinom abrazionom postanku. Kasnije je J. Roglič⁴³ objasnio njen postanak i razvoj djelovanjem korozije duž rubova na dodiru sa vapnencima. Donekle slična, ali znatno manja zaravan nalazi se na samoj planini između skupine Trovrha, Lopate i Ozeblina. To je Kamenska zaravan, koja zauzima svega 6 km². Najniže je položeno Donje Kamensko (904 m), a najviše Malo Kamensko (1014 m); njih povezuje Veliko Kamensko (901—919 m). Sa svih strana kamenska je zaravan okružena višim vapnenačkim okvirom, jedino je prema jugoistoku preko Kalinovače otvorena prema Lapačkom polju. Strane zaravni obrasle su šumom, a dno košanicama. Na Veliko Kamensko izbijaju bujice, koje za jakih kiša donose iz Karlović Korita obilje muljevitih naplavina. Zato je u doba kiša na Velikom i Donjem Kamenskom močvarno, jer voda zbog muljevitih podloge teže ponire. Rubnom korozijom ovih voda očito se širi kamenska zaravan, te je ovo, iako u malom, lijepi primjer u skladu sa koncepcijom o stvaranju kraških zaravni, kako to objašnjava J. Roglič.⁴⁴

Kraški proces ima značajan udio pri razvoju plješevičkih stijenjaka. Zanimljive oblike susrećemo u čistim, kompaktnim vapnencima gornje krede. U ovim stijenama javljaju se bizarni kukovi, samogradi ili obelisci, koji svojom pojavom i izgledom izazivaju opću pažnju. Pojava ovih stijena karakteristična je za neposrednu okolicu Gole Plješevice, a uvjetovana je prvenstveno petrografskim osobinama vrha.

Vrh Gole Plješevice izgrađen je iz ogoličenih vapnenačkih blokova, različitih po svojoj čistoći i otpornosti. Pretežu monoliti svijetlih i čistih vapnenaca. Rastrošba ovih stijena teče veoma nejednakomjerno. U nižim dijelovima i ispod površine djeluju uglavnom procesi korozije, dok u višim, istaknutijim dijelovima napada eolska erozija. U razaranju ovih stijena od važnosti je i nejednoličnost u mineralnom sastavu. Zaostali su očito dijelovi, koji su u svakom pogledu rezistentniji. Osim korozivnog otapanja pri dnu i mehaničkog trošenja u višim dijelovima, za razvoj ovakovih oblika posebnu važnost ima učinak vjetra. Ovdje, naročito zimi, udara bura velikom žestinom

⁴¹ S. Pavičić, Pojava abrazije na istočnom izdanku Plješevice, Glasnik Hrv. naravnosl. društva, sv. 20. Zagreb 1908, str. 103.

⁴² J. Cvijić, Abrazione i fluvijalne površi, Glasnik Geogr. društva, sv. 6, Beograd 1922, str. 1—61.

⁴³ J. Roglič, Unsko-koranska zaravan i Plitvička Jezera, Geogr. glasnik sv. 13, Zagreb 1952, str. 49—68; — isti, Zaravni na vapnencima, Geogr. glasnik, sv. 19, Zagreb 1958, str. 103—134.

⁴⁴ J. Roglič, Zaravni na vapnencima, op. cit.

noseći sobom sitna zrnca ledenih kristala i mineralne prašine, čime uporno brusi i zaobljuje ove stijene. Upravo zbog učinka bure, površina ovih stijena je redovito zaobljena.

Među stijenama na Goljoj Plješevici neke se ističu kako veličinom, tako i oblikom. Najslikovitiju među njima narod zove Klanjalica.⁴⁵ Ona leži kojih 100 m ispod vrha, na koreničkoj strani. Visina joj iznosi do 30 m, širina 10, a dužina 80 m. Na monolitnoj podlozi stijene stoji okrugla, oko 3 m debela i 10 m u promjeru velika kamena ploča, na koju se može izaći sa najniže strane. Pojava ove izolirane stijene izaziva pažnju i čuđenje mnogih posjetilaca Gole Plješevice. Međutim, ako uvažimo ranije iznijete činjenice o sastavu i rastrošbi ovih stijena, onda pojava Klanjalice ne predstavlja ništa začuđujućeg. U ostalom, Klanjalica je tek jedan primjer od mnogih sličnih stijena ove sredine. Nešto niže ispod nje strši još veći stijenjak zvan Samograd. Iznad njega, kojih 100 m, izdiže se glomazna i zaobljena Kula. Zanimljiv je Kuk, oko 10 m visoka kamenita glavica u obliku glave šećera. Sve su ove stijene zaostale kao otporniji dijelovi pred činiocima vanjske rastrošbe. Daljnjim djelovanjem ovih procesa nastavit će se razaranje spomenutih oblika do granice statičke ravnoteže, kada će nastupiti urušavanje.

Ponikve su daljnji oblik krasa na Plješevici. Osobito velikih ponikava nalazimo u predjelu Banovog Vrh, Kalinovače, Barjaktaruše i Uvale. Malih i srednjih ponikava ima daleko više. Njih susrećemo gotovo svuda, od podnožja do samih vrhova. Pojedini predjeli, zbog gusto nanizanih ponikava, tvore specifično oblikovan reljef, tzv. »boginjavi kras«. U koliko su takovi predjeli pod šumom (npr. Barjaktaruša), onda su to najteže prohodna mjesta u gori. Kod postanka ovakovih površja smatram, da su primarnu važnost imali korozivni procesi, ali i pukotine su bile važne kao predispozicija.

Škrape su na Plješevici dobro razvijene. Prave »tipske škrape«, kakove opisuje J. Cvijić,⁴⁶ javljaju se isključivo na kompaktnim vapneničkim stijenama, strmo položenih strana. Za razvoj ovakovih škrapa od bitne je važnosti nagib i sastav stijene. Što je nagib strmiji, a vapnenci kompaktniji i čišći, to su škrape izrazitije i dublje. U blokovima posve okomitih strana stvaraju se oštre, žljebaste škrape »noževi« (*Kanellierung, Riffelung*), kako ih naziva R. Simonović.⁴⁷ U ovom slučaju škrape se javljaju čitavom visinom stijene od gornjeg, redovito zaobljenog ruba do podnožja. Stijena sa ovakovim škrapama, visoka kojih 20 m, nalazi se na ličkoj strani Gole Plješevice, neposredno uz cestu. Pravilan i paralelan razvoj ovih škrapa uslovljen je čistoćom spomenute stijene, njezinom homogenom strukturom i jednolikim nagibom.

Drugačiji odnosi u razvoju škrapa vladaju u šumskim predjelima, gdje pretežu manje čisti jurski vapnenci. Stijene, pokrivene humusnim pokrovom, podliježu naročito intenzivnoj koroziji. Stoga razvojni proces nastajanja ovakovih škrapa teče mnogo brže, nego kod ranijih oblika. Spiranjem gornjeg

⁴⁵ Naziv je u vezi sa tradicijom, da su ovamo izlazili Turci na klanjanje; up. D. Franić, Plitvička Jezera, op. cit., str. 353.

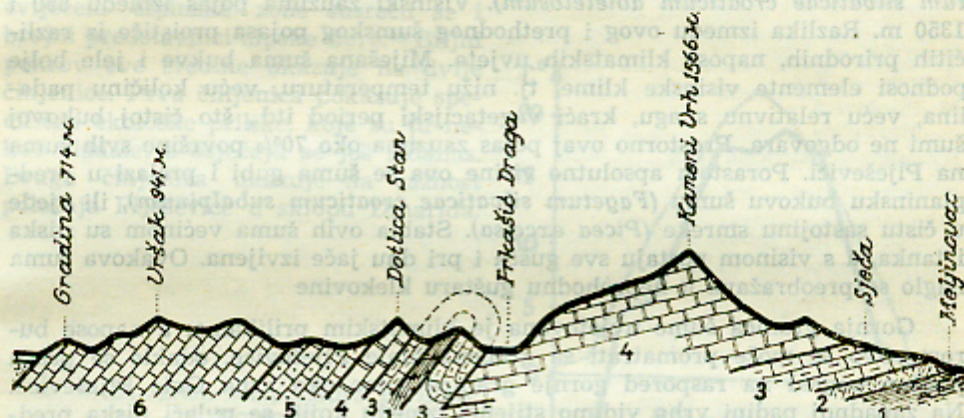
⁴⁶ J. Cvijić, Škrape, Glasnik Geogr. društva, sv. 13, Beograd 1927, str. 28.

⁴⁷ R. Simonović, O škrapama, Glasnik Geogr. društva, sv. 5, Beograd 1921, str. 147.

sloja tla sa takovih površina, javljaju se veoma nepravilne škrape. Za ovakve oblike karakteristični su šupljikavi otvori prstenastog izgleda, ovalni ili jako izduženi, veličine 4 do 10 cm, a ponekad i veći. Ovakove »šumske škrape« u jačem ili slabijem razvoju susrećemo većinom u šumovitim dijelovima Plješevice.

Koliko je korozija u gromadastim vapnencima snažna, pokazuju plješevičke kamenice. Tipično razvijene oblike nalazimo na zaravnjenim blokovima oko vrha Gole Plješevice. Javljaju se u formi »plitvina«, tj. do 1 m dubokih kotlova ravnog dna, a mjere u promjeru do 2 metra. U ovim se kamenicama stalno zadržava voda, dno im je pokriveno muljem, a strane su obrasle mahovinom i lišajevima. Ova mikrovegetacija u stagnirajućoj vodi pospješuje korozivni proces, što dovodi do bočnog širenja kamenica.

Sl. 5. Geološki profil Pećani — Meljinovac (prema V. Čubriloviću)

Fig. 5. La coupe géologique à travers Plješevica (d'après V. Čubrilović)

Preostaje još da se spomenu procesi iz mladih geoloških razdoblja. Radi se o akumulacijama, pretežno pleistocenog postanka. Položaj i raspored ovih akumulacija već je spomenut. Za tragove oledbe nema uvjerljivih ostataka. Svi oblici krasa, kao i razvoj cjelokupnog reljefa planine isključuju mogućnost postanka glacijalnim procesima. Da su na Plješevici postojali ledenjaci, oni bi morali ostaviti morenskog materijala, kakav npr. susrećemo u višim južno-dinarskim planinama. Takovih nanosa ovdje nema. No, nije isključeno, da je u hladnijim periodama pleistocena dolazilo i na Plješevici do jačih zahlađenja, a s tim u vezi i do većih sniježnih padalina. Otapanjem ovih snjegova, stvarane su jake bujice. Samo ovim načinom moguće je objasniti neke, od ranije opisanih nanosa. Ostali oblici reljefa mogu se, obzirom na sastav i građu, objasniti diferenciranim fluvio-kraškim procesima.

Opće osobine vegetacije — Plješevica je izrazito šumska gora. Šume na njoj pokrivaju 85% od njezine cjelokupne površine. Ostalih 15% površine otpada na vrištine, pašnjake, kamenjare i rudine. Karakteristično je, da se

na Plješevici visinski raspored vegetacije izmjenjuje u relativno manjim apsolutnim visinama, nego kod nekih susjednih viših planina. Gornja granica šume leži na 1450—1550 m. Iznad ove visine slijedi pojas klekovine ili planinskih rudina.

Šumski pojas sastoji se iz različitih drvnih sastojina. Niže prostore pokriva gorska bukova šuma (*Fagetum silvaticae croaticum montanum*). Ona zauzima prilično ograničene površine, te prema izražavanjima I. Horvata⁴⁸ sadrži kvalitetno bukovo drvo. Nju potiskuje na više čovjek, koji je uništava na račun širenja pašnjaka. Lička padina Gole Plješevice pokazuje vertikalni pomak donje granice šume za kojih 250 m prema bosanskoj strani. Zbog toga je pojas bukve na ličkoj padini uži, a na bosanskoj širi. Na pojas gorske bukove šume nastavlja se visinom miješana šuma bukve i jele (*Fagetum silvaticae croaticum abietetosum*). Visinski zauzima pojas između 850 i 1350 m. Razlika između ovog i prethodnog šumskog pojasa proističe iz različitih prirodnih, napose klimatskih uvjeta. Miješana šuma bukve i jele bolje podnosi elemente visinske klime, tj. nižu temperaturu, veću količinu padalina, veću relativnu snagu, kraći vegetacijski period itd., što čistoj bukovoj šumi ne odgovara. Prostorno ovaj pojas zauzima oko 70% površine svih šuma na Plješevici. Porastom apsolutne visine ova se šuma gubi i prelazi u predplaninsku bukovu šumu (*Fagetum silvaticae croaticum subalpinum*), ili rjeđe u čistu sastojinu smreke (*Picea excelsa*). Stabla ovih šuma većinom su niska i tanka, a s visinom postaju sve gušća i pri dnu jače izvijena. Ovakova šuma naglo se preobražava u neprohodnu guštaru klekovine.

Gornja granica šume uvjetovana je klimatskim prilikama, a napose burrom. Ovo se može promatrati sa grebena Male Plješevice, odakle se pruža poučan pogled na raspored gornje granice šume oko vrha Gole Plješevice. Na zapadnoj padini vrha vidimo stijene, između kojih se uvlači niska predplaninska bukova šuma izmiješana sa smrekovim stablima. Suprotna, istočna padina vrha, pokazuje drugačiji odnos. Ovdje, niska smrekovina dopire gotovo do pod sam vrh. Ako uzmemo u obzir smjer i jakost bure, koja ovdje puše, odmah nam ovakav odnos postaje jasniji. Gdje su naleti bure jači, nastaje višeg rašća. Osim toga, na ovakav raspored šume utječe i sam oblik vrha, koji zimi na jugozapadnoj strani omogućuje rušenje sniježnih lavina.

Ostali dijelovi plješevičkog grebena ili su ogoljeni i slični Goloj Plješevici, ili su pokriveni subalpinskim šibljakom, koji je sastavljen iz različitih vrsta grmlja. Često se susreću kompleksi klekovine bora (*Pinus mughus*) i mnogo drugih vrsta zeljastog i kserofitnog rašća.

Unutar šumske zone, osobito u južnom dijelu Plješevice, rasprostranjeni su predplaninski pašnjaci, livade i kamenjare. Oni se razvijaju u relativno povoljnijim klimatskim i životnim prilikama, nego što vladaju u alpskoj zoni rudina. Ovdje snijeg ranije kopni, slabije je djelovanje vjetrova, a manji su i temperaturni ekstremi. Zato je bujnost ove vegetacije osobito razvijena. To su sočne gorske košarice i vrijedni pašnjački prostori, od kojih je velika korist domaćem stočarstvu.

⁴⁸ I. Horvat, Biljno sociološka istraživanja šuma u Hrvatskoj, Glasnik za šum. pokuse, br. 6, Zagreb 1939. — isti, O vegetaciji Plješevice u Lici, op. cit.

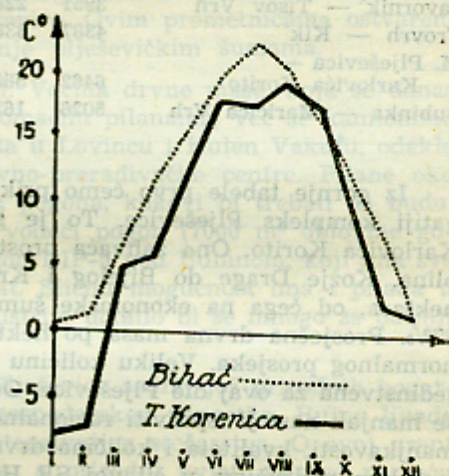

Alpinska zona zauzima prostranstva iznad šumskog pojasa. Nju pokriva vegetacija planinskih rudina, kamenjara i stijena. Planinska klima lijepo odražava oskudne uvjete za razvoj vegetacije ove sredine. Kratki vegetacijski period, niske temperature, velika kolebanja dnevne i noćne temperature, jaki vjetrovi, dugotrajni sniježni pokrivač, itd., omogućuju ovdje život tek određenim vrstama bilja. Zato iznad gornje granice šume nema višeg rašća, planinske biljke su niske, busenaste, rozetastog ili jastučastog oblika, česti su puzavi grmići i biljke priljubljene uz podlogu, da se zaštite od naglih udara vjetra.

Karakteristika alpinske flore Plješevice sastoji se u velikom bogatstvu vrsta, među kojima ima dosta rijetkih biljaka za naše krajeve. Tako npr. život tek određenim vrstama bilja. Zato iznad gornje granice šume nema nas, dok njezini najbliži srodnici uspijevaju istom u hladnom Sibiru. Među cvijećem alpinske zone susreću se i brojni predstavnici alpske flore.⁴⁹ Biljni pokrov ove sredine ukazuje na dvije činjenice. Prva činjenica pokazuje specifične ekološke prilike, koje su tu nekoć vladale, a osjećaju se još i danas. Druga činjenica ukazuje na važnost položaja Plješevice u sklopu Dinarida.

Sl. 6. Dijagram temperatura za Bihac i Korenicu.

Moyennes mensuelles du temperature et precipitations pour Bihac et Korenica.

Zbog specifičnog florističkog sastava na uskom dodiru Dinarida i Alpida, Plješevice se pokazuje kao prirodni most, koji povezuje i prenosi od sjeverozapada prema jugoistoku florne karakteristike Alpa.

Gospodarska važnost — Dosadašnja izlaganja prirodne osnove pokazala su, da je Plješevice gorski kraj, koji ne omogućuje širi izbor gospodarskih važnosti gore treba početi od svestrane analize iznijete prirodne osnove. Time se dobiva zaokružena geografska slika kraja, koja najpravičnije upućuje na realno stanje. Kao bitna značajka plješevičke prirode istaknut je kraški reljef i šumski pokrov. Ovaj posljednji treba posebno uočiti. Ispitivanja i iskustvo

⁴⁹ Alpsku floru Plješevice prvi su opisali F. Waldstein i P. Kitabel u svom monumentalnom djelu »Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae«, Wienae 1802—12. Od kasnijih istraživača spominjem Zelebora, Borbasa, Poscharskog, Bollera, Becka, Degena, Günzbergera, Hochetlingera, Schillera, Starka, a napose Lj. Rossija i I. Horvata.

pokazuju, da šume na Plješevici predstavljaju veliko prirodno i društveno bogatstvo. Na osnovi plješevičkih šuma rade već manji pogoni drvene industrije pod Udbinom, u Bjelopolju i Donjem Lapcu, ali po kvaliteti i količini drvene mase, ovdje su zastupljeni svi uvjeti za razvoj drvnih kombinata. Iz mogućnosti prirodne osnove, kao i društvenih težnji današnjice, ovaj put razvoja sigurno je gospodarski ispravan i bilo koji drugi izbor, sa geografskog stajališta, ne može se smatrati povoljnijim. Da obrazložim ovakovo gledanje iznijeti ću neke podatke o strukturi plješevičkih šuma. Za analizu neka posluži slijedeća tabela:⁵⁰

Gospodarska jedinica	Ukup. pov. š. ha	Ekonomske šume			Degradirane šume			Goleti i paš-nja'i
		4 + 5 ha	Sječive šume	re-re-meć. šume	7 + 8 ha	r.e-birne šume	Šikare	
Javornik — Tisov Vrh	3951	2230	1126	1104	1208	543	665	513
Trovrh — Kik	4387	3387	1361	2026	293	173	120	707
M. Plješevica — Karlovića Korito	6462	5882	5621	261	126	81	45	454
Bubinka — Maričića Vrh	5026	1621	396	1225	1905	1525	380	1500

Iz gornje tabele prvo ćemo prikazati prostorno najveći i šumom najbogatiji kompleks Plješevice. To je gospodarska jedinica Mala Plješevica—Karlovića Korito. Ona zahvaća prostor od Plješevičkog Kamena preko Ozeblina, Kozje Drage do Bijelog i Kravskog polja. Prostorno zauzima 6462 hektara, od čega na ekonomske šume sposobne za sječū otpada 5621 ha ili 87%. Prosječna drvena masa po hektaru iznosi 379 m³, što je dvostruko od normalnog prosjeka. Veliku količinu drvene mase daju debela i visoka stabla, jedinstvena za ovaj dio Plješevice. Odnos u sastavu šume nije povoljan. Ovaj se manjak nastoji ispraviti racionalnom sječom. Međutim, i pored spomenute manjkavosti, kvaliteta i količina drvene mase čine ovaj predio najpovoljnijim šumskim područjem u čitavoj SR Hrvatskoj.

Prosječan šumski kompleks na Plješevici je gospodarska jedinica Trovrh —Kik. Ona zauzima područje omeđeno grebenom od Kika do Rude Poljane, te rubom Koreničkog i Bijelog polja. Od ukupne površine ove gospodarske jedinice (4387 ha), 29% čine ekonomske šume sa raspoloživom masom za sječū. Prosječna drvena masa po hektaru iznosi ovdje 198 m³, od čega otpada na bukvu 103 m³ (52%), na jelu 83 m³ (42%), a na bor 12 m³ (6%). Prosječni godišnji prirast računa se na 4,9 m³ po hektaru. Degradiranih šuma ima oko 50% od ukupne površine, ali njihov godišnji prirast iznosi 8,45 m³ po hektaru, što obećava da će se doskora priključiti ekonomskim šumama. Najmanje površine (6,2%) pripadaju tzv. zaštićenim šumama. U njima je zabranjena svaka sječā. Sa ekonomskog gledišta navedeni odnosi i količine šumskih sastojina dosta su povoljni, iako ima i slabih strana. Tako se kao slaba strana ovih šuma može uzeti visok postotak degradiranih šuma. Može se prigovoriti i odnosu bukve i jele. Poželjan je veći omjer u korist jele, koji bi trebao

⁵⁰ Podaci su izvađeni iz šumarskih elaborata za dotične gospodarske jedinice.

iznositi 1 : 1. Na ovaj način maksimalno bi se iskoristila prirodna ravnoteža, koja slijedi iz prvotne plješevičke prašume, a koja je antropogenim utjecajima poremećena. Tako bi se ujedno postigla i raznovrsnost drvnog asortimana, u skladu sa ekonomskom računicom, te potrebama lokalne potrošnje i industrije.

Šumsko bogatstvo Plješevice ima veliko značenje za današnji, kao i budući razvoj bliže okolice. Zadnjih nekoliko godina dosta se toga učinilo za razvoj privrede. Izgrađeno je na desetke kilometara novih cesta, koje danas omogućuju prilaz u donedavno teško pristupačne dijelove gore. Tako je izgrađena cesta kroz Uvalu, cesta na vrh Gole Plješevice, cesta od Gorice preko Bubinke na Kamensko, odakle se granaju odvojci na više strana. Jedan put vodi kroz Manitu Dragu i izbija u Karlovića Korito, iz koga se preko Trla spušta u Kozju Dragu, te izlazi na udbinsku pilanu. Drugi krak puta spušta se sa Kamenskog prema Dnopolju i lapačkoj pilani, dok treći silazi u Meljinovac i Nebljuse. Osim spomenutih linija izgrađeni su još brojni slijepi odvojci, koji se uvlače u bogate šumske revire. Ovim prometnicama ostvareni su preduvjeti za ekonomsko gospodarenje plješevičkim šumama.

Preostaju još neki značajniji zahvati. Većina drvne mase, koja se danas izvozi sa Plješevice, ne obrađuje se u domaćim pilanama, već se kamionima odvozi do najbližih željezničkih utovarišta u Lovincu i Kulen Vakufu, odakle se željeznicom razvozi u naše veće drvno-prerađivačke centre. Pilane oko Plješevice nemaju još karakter onakovih pogona, kakovi bi trebali da budu. Bjelopoljska pilana bila je do nedavna vodeći pogon (7000 m³ oblovine godišnje), ali u posljednje vrijeme jača pogon DIP-a pod Udbinom, koji ima sve preduvjete da preraste u drvni kombinat. Sličnu mogućnost ima i pilana u Donjem Lapcu. Razvojem ove grane industrije učinilo bi se mnogo za daljnji gospodarski napredak čitavog kraja.

Osim šumarstva i drvne industrije Plješevica sadrži još prirodnih bogatstava, koja se mogu koristiti u svrhu gospodarskog napretka. Bujne livade i pašnjaci mogu biti osnov za razvoj intenzivnijeg stočarstva. O ovoj grani privrede do sada se malo vodilo računa, a prirodni uvjeti upravo nameću potrebu, da se o tome ozbiljnije razmisli. Da je danas na Plješevici stočarstvo slabo razvijeno, treba pripisati posljedicama prošlog rata, ali i malom interesu ovdašnjih privrednika za uzgoj stoke. Na pašnjacima nema oskudice. Osobito povoljnih pašnjaka ima na izdancima iznad Frkašića, Vedašića, Pećana i Jošana do visine od 1200 m. Ipak, za vrijeme ljeta, pasu tu samo mala stada uz rijetke stanove. Privrednici spomenutih sela nerado izgone blago u goru. Radije izlaze sami na obližnje košarice, kose ovdje travu, suše je i s konjima snašaju osušeno sijeno. Svoj postupak pravdaju teškoćama oko napajanja blaga. Osim toga, za ono malo ovaca, koliko ih drže, ne isplati im se tražiti daleku pašu, kada je ima dovoljno i u neposrednoj blizini sela.

Zanimljivo je, da na bosanskoj strani Plješevice, gdje su uslovi za planinsko stočarstvo daleko nepovoljniji, postoji jača tradicija za izgon stoke u goru. Ovo napose važi za sela Željavu i Baljevac, čija stoka provodi ljeto na proplancima oko Bijele Drage. Čobani, koji čuvaju ovu stoku, urede si iz drva i šiblja privremena konačišta, tzv. košare. Blago, koje dva do tri mjeseca pase na planinskim pašnjacima, brzo se uzgoji, iako ne pije vode, već se

napaja od rose na travi. Čobani se za vodu pomažu jamama ledenjačama, odakle sijeku led, tope ga i piju. Najpoznatija jama ledenjača zove se Jadova, a nalazi se ispod Gole Plješevice na strani Uvale. Osim nje, ispod vrha Krive Lisine otvara se jama Sniježnjača, u kojoj se dugo zadržava snijeg. U dnu jame ima ulaz u veću špilju, u kojoj se nalazi malo jezero.

PLJESEVICA

Contribution à la connaissance de la montagne

L'étude présente les principales caractéristiques géographiques de la montagne de Plješevice dans la Lika, sur la frontière de la Croatie et de la Bosnie. Ce massif est long de 43 km il s'étend vers le NW-SE, et son sommet le plus élevé est Ozeblin (1657 m). Le relief de cette montagne est composé d'ensembles montagneux plus petits, bien visibles dans le paysage. Dans la composition des roches prédominent les calcaires jurassiques crétacés et les dolomites. La caractéristique de ce relief est le karst. Pour cette rason, toute la région manque de sources d'eau. Les caractéristiques du climat sont celles d'un climat rude de montagne, accentuées par le rôle et la force de la bora. Les formes principales du relief sont des roches, des crêtes et des vallées. La disposition et l'aspect de ces formes sont prédisposées par la tectonique, et leur évolution a été conditionnée par des processus différents de décomposition, en premier lieu par le processus fluvio-karstique, puis par la corrosion, l'émission mécanique et l'érosion du vent. Nous rencontrons un relief karstique plus marqué aux endroits où les roches se montrent à leur surface plus compactes et plus pures de calcaire. Un endroit spécialement intéressant (roches, crevasses et pierres) est le sommet de Gola Plješevice (1649 m). Les vastes forêts de qualité représentent une importance économique de la montagne. Leur exploitation est conditionnée par la construction de nouvelles communications à travers la montagne, ce qui se reflète dans l'accroissement de l'industrie de la transformation du bois. En raison de la nature rude du karst il n'y a pas d'habitats permanents. Ils se trouvent sur les bords, au pied de la montagne ou dans les champs environnants. Cette région a eu une importance stratégique dans le passé en raison de sa situation sur la frontière pendant des centaines d'années vers la Turquie. Le développement actuel est basé sur le trafic, l'exploitation des forêts et l'industrie du bois.